

การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา เขต 7

Academic Administration Based on the Four Iddhipada Principles of
Administrators in Pariyattidhamma Schools,
General Education Division, Region 7

พระสมุห์พรชัย ฐานวโร (วงศ์นุช)¹

ประจิตร มหาหิง² และ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

Phrasamuhpornchai Thanavaro (Wongnuch)¹

Prachitr Mahahing² and Samrit Kangpheng³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus^{1,2,3}

Corresponding Author, Email: 6605202001@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 และ 2. ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 เป็นการวิจัยแบบวิธีวิทยาแบบผสม ระหว่างการวิจัยวิธีวิทยาเชิงปริมาณ และการวิจัยวิธีวิทยาเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถาม (เชิงปริมาณ) และใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ (เชิงคุณภาพ) และผสมในเชิงการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และด้วยวิธีการทางสถิติ

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 พบว่า ในภาพรวมและรายด้าน ดังนี้ โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านฉันทะ รองลงมา คือ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา และน้อยที่สุด คือ ด้านวิริยะ

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 คือ 1) ผู้บริหารมีการนิเทศ กำกับ ติดตามให้คำแนะนำในการสร้างสภาพแวดล้อม

* ได้รับบทความ: 20 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2568

ที่สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน 2) ผู้บริหารมีการนิเทศการสอนอย่างเป็นระบบสร้างคู่มือและเครื่องมือที่ชัดเจนในการนิเทศ 3) ผู้บริหารใช้เครื่องมือและทรัพยากรการเรียนรู้ที่ให้การ สนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจและสนุกสนานในการเรียนรู้ 4) ผู้บริหารมีการกำหนดให้บุคลากรวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ; โรงเรียนพระปริยัติธรรม; ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม; ครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม

Abstract

This research aimed to 1. Study the current state of academic administration based on the Four Paths of Accomplishment (Iddhipada) of administrators in the General Education Division of Buddhist Scripture Schools (Phra Pariyattidhamma Schools), Region 7, and 2. Explore the guidelines for academic administration based on the Four Paths of Accomplishment of administrators in these schools. This was a mixed-methodology research combining quantitative and qualitative approaches. The quantitative data were collected using questionnaires, while the qualitative data were obtained through semi-structured interviews. Data were analyzed using both descriptive analysis and statistical methods.

The research findings revealed that:

1. The current academic administration based on the Four Paths of Accomplishment, overall and in each aspect, was at a high level. The highest aspect was Chanda (satisfaction/desire), followed by Citta (attention), Vimamsa (investigation), and the lowest was Viriya (effort).

2. The proposed guidelines for academic administration based on the Four Paths of Accomplishment are as follows: 1) Administrators supervise, monitor, and provide guidance to create a learning-supportive environment for students. 2) Administrators conduct systematic instructional supervision and develop clear supervision manuals and tools. 3) Administrators utilize learning tools and resources that stimulate student interest and engagement. 4) Administrators assign personnel to assess and evaluate student learning outcomes in alignment with educational standards.

Keywords: Academic Administration; Phra Pariyattidhamma School; School Administrator; Buddhist Scripture School Teachers

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ การบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้ระบบการศึกษาบรรลุเป้าหมาย ซึ่งต้องอาศัยผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม และมีความสามารถในการพัฒนางานวิชาการให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาทุกระดับ เนื่องจากเป็นกลไกหลักในการส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานหลักสูตร สถานศึกษาที่ดำเนินงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมสะท้อนถึงความสำเร็จขององค์กรทางการศึกษาโดยรวม

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ภายใต้มาตรการและนโยบายของมหาเถรสมาคม เป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษารูปแบบคณะสงฆ์ โดยผสมผสานการเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม การบริหารงานวิชาการในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงจำเป็นต้องสอดคล้องทั้งหลักการจัดการศึกษาและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นหลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการอย่างได้ผล โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษาพระพุทธศาสนา หากผู้บริหารสามารถบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเข้ากับการบริหารงานวิชาการได้อย่างเหมาะสม ย่อมส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านวิชาการเกิดประสิทธิผลและนำไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการงานวิชาการให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กรทางพระพุทธศาสนา และสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้ อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและกลุ่มลึก ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างรอบด้าน โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. รูปแบบและระยะการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะหลัก ได้แก่

ระยะที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ (Statistical Analysis)

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (อิทธิบาท 4) พร้อมทั้งกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยตามองค์ประกอบ 5 ด้านของการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน 4) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา 5) การนิเทศการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาเครื่องมือวิจัยและรวบรวมข้อมูล โดยพัฒนาแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการของผู้บริหารและครูผู้สอน ในส่วนของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม (Checklist) ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการในการบริหารงานวิชาการ โดยใช้แบบตอบสองครั้ง (Dual Responses)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาเชิงลึกและสัมภาษณ์ โดยดำเนินการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อศึกษามุมมองของผู้บริหารโรงเรียนที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์โดยจัดหมวดหมู่ สรุปประเด็น และเชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงปริมาณ และสังเคราะห์แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยาบท 4 ของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีการปฏิบัติในระดับสูงสุดคือ ด้านหลักอริยาบท คือ ศึกษาเรื่องผู้บริหารมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านหลักจิตตะและด้านหลักวิมังสา คือ ศึกษาเรื่องผู้บริหารมีการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนางานวิชาการและศึกษาเรื่องผู้บริหารมีการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ตามลำดับและต่ำสุดคือ ด้านหลักวิริยะ คือ ศึกษาเรื่องผู้บริหารมีความพยายามในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังต่อไปนี้

1.1 สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยาบท 4 ของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านอริยาบท คือ ศึกษาเรื่องความพอใจ ผู้บริหารมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและการเรียนรู้ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ด้านหลักวิริยะ คือ ศึกษาเรื่องความเพียร ผู้บริหารมีความพยายามในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

1.3 ด้านหลักจิตตะ คือ ศึกษาเรื่องความเอาใจใส่ ผู้บริหารมีการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนางานวิชาการ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

1.4 ด้านหลักวิมังสา คือ ศึกษาเรื่องการใช้ปัญญาคิดไตร่ตรอง ผู้บริหารมีการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏ

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยาบท 4 ของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 7

2.1 ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยาบท ผู้บริหารควรมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเรียนรู้ โดยทำให้ครูและนักเรียนรู้สึกสนุกสนานและพอใจในการเรียนการสอน เช่น การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ รวมถึงการสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ครูและนักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนการสอน และกระตุ้นให้นักเรียนมีการพัฒนาในการเรียนรู้

2.2 ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักวิริยะ ผู้บริหารควรมีความพยายามในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยการสนับสนุนครูให้มีการพัฒนาตนเอง เช่น การจัดการอบรม การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนาแนวทางการสอนที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของนักเรียนและสนับสนุนให้นักเรียนเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม

2.3 ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักจิตตะ ผู้บริหารควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนางานวิชาการ เช่น การตั้งเป้าหมายในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน รวมถึงการวางแผนพัฒนาโรงเรียนที่สามารถนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้จะมีการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน

2.4 ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักวิมังสา ผู้บริหารควรมีการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เช่น ปัญหาทางการเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การขาดแคลนทรัพยากร หรือปัญหาด้านการพัฒนาครู โดยการใช้การพิจารณาอย่างรอบคอบและมีวิจารณญาณเพื่อเข้าใจสาเหตุของปัญหาก่อนที่จะดำเนินการแก้ไขผู้และมีการปรับปรุงพัฒนาข้อผิดพลาดจากการบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม ตรงต่อความต้องการในการเรียนของผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 มีการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในภาพรวมและรายด้าน สะท้อนถึงความสามารถในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มุ่งเน้นการหล่อหลอมทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมควบคู่กัน

1.1 ด้านฉันทะ – ความพอใจในงาน และการส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านนี้มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถสร้างแรงจูงใจภายในแก่ครูและนักเรียนได้ดี สอดคล้องกับแนวคิด Theory Y ของ McGregor ที่เชื่อว่าคนจะพึงพอใจในงานเมื่อได้รับโอกาสพัฒนาตนเอง และผลวิจัยของ ประพันธ์ (2561) ซึ่งชี้ว่า การบริหารที่ส่งเสริมความสุขและบรรยากาศที่ดี มีผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน

1.2 ด้านวิริยะ – ความเพียรและความมุ่งมั่นในการพัฒนา แม้จะอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน แต่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น สะท้อนว่าการลงมือปฏิบัติหรือการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนายังอาจมีข้อจำกัด สอดคล้องกับแนวคิด PDCA ของ Deming ที่เน้นการ “ลงมือทำ” และ “ปรับปรุงต่อเนื่อง” ซึ่งอาจต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติม โดยเฉพาะในด้านทรัพยากรและนโยบาย สอดคล้องกับจินตนา (2563) ที่ระบุว่า การขาดแรงสนับสนุนจากองค์กรส่งผลต่อการดำเนินการแม้มีเจตนาดี

1.3 ด้านจิตตะ – การเอาใจใส่และการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการวางวิสัยทัศน์และเป้าหมายด้านวิชาการอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิด Visionary Leadership

ของ Kotter (1990) ที่ชี้ว่าผู้นำที่มีทิศทางชัดเจนสามารถสร้างแรงผลักดันให้ทีมได้ และยังตรงกับผลวิจัยของ นิภาพร (2562) ที่พบว่า วิสัยทัศน์ที่ดีมีผลต่อความสำเร็จของโรงเรียน

1.4 ด้านวิสัยทัศน์ – การไตร่ตรอง วิเคราะห์ และใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ผลการวิจัยชี้ว่าผู้บริหารมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาได้รอบคอบ แสดงถึงทักษะ Critical Thinking ซึ่งสอดคล้องกับ Bloom's Taxonomy ระดับสูงสุด และแนวทาง Evidence-Based Management (EBM) ที่ใช้ข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ ตรงกับผลการวิจัยของ สุภาพร (2560) ที่พบว่า ผู้บริหารที่คิดอย่างเป็นระบบมีแนวโน้มบริหารงานได้สำเร็จมากกว่าผู้ที่ตัดสินใจโดยใช้อารมณ์หรือสัญชาตญาณ

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4

ผลการวิจัยชี้ว่า หลักอิทธิบาท 4 สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยช่วยส่งเสริมทั้งคุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ดังนี้

2.1 ด้านฉันทะ – การสร้างแรงจูงใจด้วยความพึงพอใจ แนวทางที่เน้นให้ผู้บริหารสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกและเป็นมิตร สอดคล้องกับแนวคิดของ Fredrick Herzberg ที่มองว่าแรงจูงใจในเชิงบวกสามารถเพิ่มคุณภาพของงานได้ และยังสัมพันธ์กับแนวทางของ UNESCO ที่ให้ความสำคัญกับ Learning Environment ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะในบริบทที่เน้นทั้งธรรมะและวิชาการอย่างโรงเรียนพระปริยัติธรรม

2.2 ด้านวิริยะ – ความเพียรและการพัฒนาต่อเนื่อง การสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองผ่านการอบรมและการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สะท้อนแนวคิดของ Peter Senge (1990) ในเรื่อง Learning Organization และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 ที่เน้นทักษะชีวิตและการทำงานร่วมกันของผู้เรียน

2.3 ด้านจิตตะ – การวางวิสัยทัศน์และเป้าหมายชัดเจน แนวทางการกำหนดเป้าหมายด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ สะท้อนถึงการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ Strategic Management ที่ช่วยให้การบริหารมีทิศทางและความเป็นเอกภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotter (1996) และการบริหารงานวิชาการที่ต้องวางแผนทั้งคน งบประมาณ สื่อ และวิธีการให้สมดุล

2.4 ด้านวิมังสา – การคิดอย่างมีวิจารณญาณและตัดสินใจอย่างมีข้อมูลผู้บริหารที่เน้นการพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ ใช้หลัก Critical Thinking และ Evidence-Based Management ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่อาจมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร จึงต้องบริหารจัดการอย่างมีเหตุผลและวางแผนอย่างรัดกุม สอดคล้องกับผลวิจัยของ สุภาพร (2560) ที่ชี้ว่าการคิดอย่างเป็นระบบช่วยให้การบริหารประสบผลสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.1 ผู้บริหารควรเสริมสร้างแรงจูงใจ (ด้านฉันทะ) โดยเน้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนุก มีความหลากหลาย และเอื้อต่อความพึงพอใจของครูและนักเรียน เช่น การใช้สื่อเทคโนโลยี การเรียนรู้แบบโครงการ หรือบูรณาการธรรมะในชั้นเรียนอย่างสร้างสรรค์

1.2 ควรเพิ่มการสนับสนุนด้านวิชาชีพแก่ครู (ด้านวิริยะ) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง และให้โอกาสครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

1.3 ผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสื่อสารให้ทั่วถึง (ด้านจิตตะ) ควรวางแผนกลยุทธ์ที่สามารถนำสู่การปฏิบัติได้จริง มีการทบทวนและติดตามผลเป็นระยะ เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจทิศทางการพัฒนาวิชาการร่วมกัน

1.4 ควรใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ (ด้านวิมังสา) ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางวิชาการที่มีคุณภาพ ใช้ผลการประเมินและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ปัญหา และวางแผนพัฒนาอย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือหน่วยงานต้นสังกัด ควรจัดทำแนวทางหรือหลักเกณฑ์ในการประยุกต์ใช้ “หลักอริยบท 4” ในการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ พร้อมจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

2.2 ส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ โดยเฉพาะระหว่างโรงเรียนพระปริยัติธรรมด้วยกัน รวมถึงกับสถานศึกษาในระบบสามัญ เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี และขยายผลการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร

2.3 ผลักดันการฝึกอบรมผู้นำทางวิชาการในบริบทพุทธ พัฒนาหลักสูตรอบรมผู้บริหารในเชิงผสมผสานระหว่างทฤษฎีการบริหารสมัยใหม่กับหลักสูตรในพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

3.1 ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอื่น เพื่อให้เห็นภาพรวมของการบริหารตามหลักอริยบท 4 ในระดับประเทศ และหาความแตกต่างของบริบทที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

3.2 ควรวิจัยเชิงลึกในด้านใดด้านหนึ่งของอิทธิบาท 4 เช่น ด้านวิม้งสา โดยศึกษารูปแบบการใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ หรือด้านวิริยะ โดยศึกษาวิธีการส่งเสริมครูให้มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองในระยะยาว

3.3 ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เพื่อยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และออกแบบแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบตามหลักธรรม

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านฉันทะ คือ ผู้บริหารมีความพึงพอใจในการเรียน การสอน, ด้านวิริยะ คือ ผู้บริหารความพยายามในการพัฒนาและปรับปรุงงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง, ด้านจิตตะ คือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษา, ด้านวิม้งสา คือ ผู้บริหารต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจบริหารงานวิชาการ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

กมล ภู่อะเสริฐ. (2545). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เมธีทิปส์.

พระสาย แวงคำ. (2544). ปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. การศึกษาค้นคว้า อีสาระศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาสารคาม.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2548). การวิเคราะห์งานวิจัยทางการบริหารการศึกษา. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2563). โครงสร้างการบริหารงานและการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม และสถานศึกษาพระปริยัติธรรม.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม. กรุงเทพมหานคร.